

رساله قشیریه

(باب سوم)

شرح و توضیح:

دکتر احمد وفایی بصیر

سرشناسه: وفایی بصیر، احمد، ۱۳۵۷-

عنوان و نام پدیدآور: رسالہ کشمیریہ (باب سوم) / احمد وفایی بصیر

مشخصات نشر: همدان: روزاندیش، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۲۲۱ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۶۹-۱۶-۱

موضوع: عرفان

شماره کتاب شناسی ملی: ۳۸۶۰۸۳۸

نشر روزاندیش

مدیر مسئول: رضا قمریان - مردان ابتدای خیابان میزاده عشقی / جنب تالار معلم

تلفن: ۰۸۱۳۸۲۵۰۰۷۲ - فکس: ۰۸۱۲۰۲۵۲۰۳۹ - همراه: ۰۹۱۸۱۱۱۱۸۷۶

E-Mail: Roozban@gmail.com

مشخصات کتاب

عنوان: رسالہ کشمیریہ (باب سوم)

شرح و توضیح: احمد وفایی بصیر

ناشر: روزاندیش، بهار ۱۳۹۴

صفحه آرایي: فاطمه غافلی

طراح جلد: محمد احدی

قطع: وزیری

چاپ: روزاندیش

تیراژ: ۵۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۶۹-۱۶-۱

قیمت: ۱۶۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	عده
۱۳	فصل اول: پیشگویی نامه، آثار و افکار ابوالقاسم قشیری
۱۰۵	فصل دوم: مختصات دستوری و زبانی ترجمه‌ی رساله‌ی ضشیریه
۱۲۹	فصل سوم: شرح عرفانی باب سوم رساله قشیریه
۲۰۷	فهرست آیات قرآن کریم
۲۰۹	فهرست احادیث
۲۱۱	فهرست اشعار عربی
۲۱۷	کتابنامه

مقدمه

رساله‌ی قشیریّه از کتب معتبر صوفیه در قرن پنجم است که زین‌الاسلام ابوالقاسم عبدالکریم بن هوازن بن عبدالملک بن طلحه بن محمد قشیری در ۴۳۷ ه. ق. نوشته است. البته رساله‌ی قشیریّه قدیم‌ترین کتاب صوفیه نیست، زیرا که قبل از آن، ابونصر عبدالله بن علی سراج طوسی (وفات ۳۷۸ ه.)، کتاب اللّمع و ابوبکر محمد بن اسحق بنی کلابادی (وفات ۳۸۰ ه.)، التعرّف لمذهب اهل التصوّف و علی بن عثمان هجویری (وفات ۴۶۴ ه.)، کشف‌المحجوب را نگاشته بودند، البته در مورد کشف‌المحجوب به‌طور دیگری هم در دست است که هجویری در زمان تألیف کتاب خود، رساله‌ی قشیریّه را در دست داشته است، هر چند که قشیری پیش از هجویری وفات یافته است. مع‌الوصف جامع‌ترین و معتبرترین کتابی است که از قدما در باب تصوّف و بنای مازده است.

رساله‌ی قشیریّه، نامه یا پیامی است که قشیری به صوفیان و پیرهای اسلامی فرستاده است و آن را در سال ۴۳۷ ه. آغاز کرده و در ۴۳۸ ه. به پایان رسانده که علت نوشتن آن ظهور فساد در طریقت و انحراف صوفی‌نمایان از آداب و سنن مشایخ پیشین و ظهور مدّعیان دور از حقیقت و دروغین بوده است و مصنّف در مقدمه، این مطلب را از روی سوز و گداز شرح داده است، قشیری پس از مقدمه‌یی که غایت آن تنزیه و تبرّهی صوفیه از اتهاماتی است که به سبب وجود ملامتیه بر آنها وارد شده، به بیان این نکته می‌پردازد که مبادی صوفیه به هیچ وجه

با عقاید و مبادی عامه‌ی اهل اسلام تفاوت ندارد و برای اثبات این موضوع به ذکر احوال و مقامات عده‌ای از زهاد و صوفیه می‌پردازد و می‌گوید که قبل از ظهور ابراهیم ادهم این طایفه اولیا را زاهد و عابد می‌خواندند و سپس آنان را صوفی نامیدند. و در آخر، مبادی و اصول صوفیه را با بیانی رسا و دقیق باز می‌نماید.

این کتاب روی هم رفته دو فصل و پنجاه و چهار باب دارد. بی‌تردید رساله‌ی قشیریه یکی از مأخذ و اسناد معتبر تصوف است و کسانی که بخواهند از اصول طریقت یا تاریخ تصوف اطلاع رست و مستند داشته باشند از مراجعه‌ی بدین کتاب هرگز بی‌نیاز نخواهند بود.

رساله‌ی قشیریه از همان زمان تالیف صورت یافته است. شاگردان و معتقدان قشیری این کتاب را نزد خود او خوانده و سماع کرده‌اند، شرح‌هایی هم بر رساله نوشته‌اند. از جمله‌ی آنها شرح شیخ الاسلام زکریا انصاری از مشایخ صوفیه، (وفات ۹۲۶هـ.) به عربی، شرحی مفید و بالنسبه دقیق است که آن را احکام‌الدلاله علی تحریرالرساله نامیده است، دیگر مصطفی بن محمد مروی د. ۱۲۷۱ هـ حاشیه‌ی بسیار مفصلی بر این شرح نوشته و آن را نتائج الافطار القدسیه فی بیان معانی شرح الرساله القشیریه نامگذاری کرده است. حاجی خلیفه از دو شرح دیگر نام برده که یکی تألیف سدید الدین ابومحمد عبدالمعطی بن محمود بن عبدالمعلی و دیگری از مولی علی قاری است.

سید محمد گیسو دراز از مشایخ سلسله‌ی چشتیه (وفات ۸۲۵هـ.)، شرحی به فارسی بر رساله دارد که در حدّ خود دقیق و روشن است و این شرح در حیدرآباد کن چاپ شده و تا باب بیستم، یعنی باب توکل است.

شرح و توضیح حاضر از سه وجه بر شروح مذکور ترجیح دارد:

۱- در رگیرنده‌ی معنی لغات و اصطلاحات عرفانی، معنی آیات، احادیث و ابیات عربی و ترجمه‌ی زبان جملات، پاراگراف‌های مشکل و بعضاً مبهم رساله‌ی قشیریه می‌باشد.

۲- از آغاز تا انجام رساله‌ی قشیریه مورد شرح و نقد و توضیح و تحلیل قرار گرفته است.

۳- جملات، عبارات و پاراگراف‌های مشکل و دشوار رساله با عنایت به اصول عرفان نظری و دقایق عرفان عملی تبیین شده‌اند.

از رساله، دو ترجمه هم موجود است. ترجمه‌ی اول «ظاهراً از ابوعلی [حسن] بن احمد عثمانی یا پسر ابوبکر احمد بن حسن بن محمد - پری - جَرّشی است و مرحوم فروزانفر شخص اول را ترجیح می‌دهد. دیگر ترجمه‌ان است که ظاهراً در کرمان صورت گرفته، این قدر معلوم است که شیخ الشیوخ احمد بن محمد پارسا می‌خواسته است که از ترجمه‌ی رساله نسخه‌ای داشته باشد، نسخه‌ای که به کرمان آورده بودند، سقیم بوده است و ابوالفتح عبدالرحمن بن محمد در آن هنگام از خراسان به کرمان آمده بود، نسخه را نزد وی فرستادند تا اصلاح کند، او ترجمه را ناقص یافته، ولی اجل مهلتش نداده است که از نو پارسی کند، به هر

حال فردی نامعلوم در اواسط یا اواخر قرن ششم ترجمه‌ی دوم را به پایان رسانده است.

مرحوم فروزانفر این ترجمه را در ۱۳۴۵ه. ش تصحیح و در اختیار علاقه‌مندان قرار داده است. شاید اگر آن مرحوم ترجمه‌ی فارسی را تصحیح نمی‌کرد، هنوز محققان و خوانندگان می‌بایست به اصل عربی آن مراجعه می‌کردند، پس از گذشت چهل و پنج سال از تصحیح ترجمه‌ی رساله‌ی قشیریه کتابی یا تحقیقی که بتواند با تصحیح مرحوم فروزانفر برابری کند، به چاپ نرسیده است.

در ذیل هر صفحه، دوم فروزانفر از نسخه‌ی «مب» و «اصل» و بعضاً متن عربی رساله سود جسته است، شایسته‌ی محقق به این صورت بوده که هر جا تشخیص داده که معنی جمله و عبارت متن مشوش است و معنی صحیحی از آن به دست نمی‌آید، در پاورقی یکی از دو نسخه‌ی مذکور را آورده است و هر جا که ترجمه‌ی متن عربی را مشوش و مبهم یافت، متن عربی آن را به همراه ترجمه‌ی پارسی را که در تصحیح علامه‌ی فروزانفر موجود است؛ در پاورقی گنجانده است و موارد متعددی هم پیش آمده که نسخه‌های موجود و متن عربی موجود نبوده و جملات و عبارات هم دشوار لذا محقق به بازنویسی و تحلیل و توضیح روی آورده است.

احمد وفایی‌بصیر

هشتم بهمن ماه ۱۳۹۳